

Sanastoa lukuun 7.7

ase väline taistelussa. Esimerkiksi tykit, miekat ja pistoolit ovat aseita.

aseet → ase

aseita → ase

demokratia eli kansanvalta. Kansalaiset saavat vaikuttaa asioista päättämiseen esimerkiksi äänestämällä.

diktatuureiksi → diktatuuri

diktatuuri maa, jota hallitsee ja jonka kaikista asioista päättää yksi ihminen tai yksi puolue

ei kyennyt → kyetä

epätoivoinen (yhdyssana: epä + toivo) sellainen, jolla ei ole toivoa ja joka on valmis tekemään melkein mitä tahansa saadakseen jotakin. Esimerkiksi ”yritin epätoivoisesti soittaa hänelle” tarkoittaa, että yritin koko ajan soittaa hänelle eikä hän vastannut.

epätoivoiset → epätoivoinen

fasisteja → fasisti

fasisti sellainen joka → kannattaa fasismia (→ fasismi)

fasistinen sellainen, joka liittyy fasismiin. Fasismi on erittäin kansallismielinen eli nationalistinen (→ nationalismi) → aate, joka kannatti muun muassa totalitarismia (→ totalitarismi) ja vahvaa johtajaa (→ vahva johtaja). Fasismi on yksi osa äärioikestoa (→ äärioikeistolainen).

fasistista → fasistinen

hallita (verbityyppi 5) 1)käyttää (usein tärkeintä) valtaa. Esimerkiksi ”kuningas hallitsee maata” tarkoittaa, että kuningas päättää kaikista maan asioista.

hallitukseen → hallitus

hallituksen → hallitus

hallituksessa → hallitus

hallitus maan asioista päättävä ryhmä, johon kuuluu ministereitä → ministeri

hallitusta → hallitus

ilmapiiri se, miltä esimerkiksi jossakin tilanteessa tai tilassa tuntuu. Esimerkiksi ”luokassa on iloinen ilmapiiri” tarkoittaa, että kaikki tuntuvat olevan iloisia

itsehallinto (yhdyssana: itse + hallinto) se, että maa saa päättää itse asioistaan mutta kuitenkin vähemmän kuin sellainen maa, joka on itsenäinen

jakautua (1) mennä pienempiin osiin. Jos esimerkiksi jokin ”jakautui kahtia” se tarkoittaa, että se meni kahteen osaan.

julkaisivat → julkaista

julkaista tässä yhteydessä: tehdä, painaa ja jakaa tai myydä muille ihmisille esimerkiksi kirja tai lehti

järjestelmä tässä yhteydessä: se, miten maan asiat on järjestetty

järjestelmää → järjestelmä

kaasu aineen yksi muoto, jossa aine on ilmassa. Esimerkiksi happi tai vesihöyry ovat kaasuja.

kaasuista → kaasu

kannattaa (verbityyppi 1) tässä yhteydessä: olla jonkun puolella. Esimerkiksi ”kannatan Real Madridia” tarkoittaa, että on peleissä Real Madrid -joukkueen puolella ja toivoo sen voittoa

kannattaja sellainen, joka on jonkun puolella eli kannattaa jotakin. Esimerkiksi ”olen Real Madridin kannattaja” tarkoittaa, että on peleissä Real Madrid -joukkueen puolella ja toivoo sen voittoa.

kannattajat → kannattaja

kannattajia → kannattaja

kannattivat → kannattaa

kannatus se, että ihmiset kannattavat jotakin eli ovat asian puolella

kannatusta → kannatus

kansa tietyn maan tai alueen ihmiset tai ihmiset, jotka kuuluvat yhteen ja ovat samanlaisia niin että muodostavat kansan, jolla on yhteisiä piirteitä.

kansaa → kansa

Kansainliitto monien maiden yhteinen järjestö, joka perustettiin ensimmäisen maailmansodan jälkeen, jotta uusia sotia ei tulisi.

Kansainliitossa → kansainliitto

kapina vallassa olevien vastustaminen. Kapinassa vastustetaan niitä, joiden pitäisi määrätä ja päättää asioista.

kapinaksi → kapina

kapinan → kapina

kehitettäisiin → kehittää

kehittää (1) muuttaa jotakin, usein paremmaksi tai nykyaikaisemmaksi

kireä tässä yhteydessä: huono, sellainen, että riitaa tulee helposti ja ihmiset ovat tyytymättömiä

kommunismi eli sosialismi aate, jossa kaikki omistetaan yhdessä ja kaikille jaetaan yhtä paljon

kommunismin

kommunisteja → kommunisti

kommunistinuori (yhdyssana: kommunisti + nuori) nuori ihminen, joka kuuluu kommunistiseen (eli tässä yhteydessä punaiseen) puolueeseen tai ryhmään

kommunistinuria → kommunistinuori

kommunisti sellainen, joka kannattaa kommunismin aatetta. Kommunismissa kaikki omistetaan yhdessä ja kaikille jaetaan yhtä paljon

kommunistinen kommunismin (→ kommunismi) mukainen, sellainen, jossa on kommunismi

kommunistisen → kommunistinen

kommunistit → kommunisti

korvauksia → korvaus

korvaus raha vastineeksi jostakin asiasta. Jos esimerkiksi kadotan kirjaston kirjan ja maksan kirjan hinnan kirjastolle, maksan kirjasta korvauksen.

kulttuuri tässä yhteydessä: esimerkiksi tavat olla ja elää sekä esimerkiksi taide ja musiikki

kumota (verbityyppi 4) tässä yhteydessä hävittää, tuhota, peruuttaa. Kumoamisen jälkeen jotakin ei enää ole. Esimerkiksi ”laki kumottiin” tarkoittaa, että laki peruttiin ja sitä ei enää ollut.

kuningaskunnan → kuningaskunta

kuningaskunta sellainen maa, jota johtaa kuningas

kunnioittaa (verbityyppi 1) arvostaa jotakin, pitää jotakin tai jotakuta arvokkaana. Esimerkiksi ”hän kunnioitti lakia” tarkoittaa, että ihminen ei rikkonut lakia vaan noudatti sitä, koska piti lain noudattamista tärkeänä.

kunnioitti → kunnioittaa

kyetä (6) osata tai pystyä

kyyditys lapuanliikkeen uhkailutapa, jossa ihminen otettiin autoon ja vietiin Suomen ja Neuvostoliiton rajalle (→ raja).

käsin tässä yhteydessä: jostakin paikasta tai suunnasta. Esimerkiksi ”yritin vaikuttaa asiaan kotoa käsin” tarkoittaa, että on pysynyt kotona ja samalla yrittänyt vaikuttaa sieltä asiaan.

laina tässä yhteydessä: raha, jonka on saanut toiselta (tässä tapauksessa Suomen valtiolta) ja joka pitää maksaa takaisin

lainaansa → laina

lainaraha (yhdyssana: laina + raha) raha joka on lainattu

lainarahalla → lainaraha

lainasi → lainata

lainata (4) antaa jotakin jollekin vähäksi aikaa käyttöön. Jos esimerkiksi lainaa rahaa, se pitää maksaa takaisin sille, jolta on saanut lainan.

lakeja → laki

laki yhteinen sääntö siitä, miten asiat tehdään ja mitä saa tehdä ja mitä ei. Jos rikkoo lakia, voi joutua maksamaan sakkoja tai joutua vankilaan

lama aika, kun taloudella (→ talous) menee huonosti: ihmisillä ei ole töitä ja rahaa on vähän

levottomat → levoton

levoton rauhallisen vastakohta. Esimerkiksi ”luokassa oli levotonta” tarkoittaa, että oppilaat eivät istuneet rauhallisesti ja hiljaa paikallaan.

liittoutua (1) sopia, että tekee jotakin yhdessä. Esimerkiksi sodassa ne maat, jotka ovat liittoutuneet keskenään, auttavat toisiaan sodassa.

liittoutuvat → liittoutua

lyhennettiin → lyhentää

lyhentää (1) tehdä lyhyemmäksi

maaseudulla → maaseutu

maaseutu alue kaupungin ulkopuolella. Maaseudulla on vähemmän taloja ja asukkaita ja enemmän pelloja (→pelto) ja metsää

marssi tässä yhteydessä: mielenosoitus, jossa kuljetaan yhdessä jonossa jokin reitti

marssia tässä yhteydessä: kulkea pitkänä

jonona mielenosoituksessa

marssiin → marssi

marssivat → marssia



Talonpoikaismarssi. Kuva: Museovirasto.

menetti → menettää

menettää (1) joutua antamaan pois jotakin. Jos ihminen menettää esimerkiksi kaikki rahansa hänellä ei enää ole rahaa.

mielenosoitus tapahtuma, jossa monet ihmiset tulevat paikalle kertomaan, mitä mieltä ovat jostakin asiasta.

ministeri hallituksen (→ hallitus) jäsen, jolla on jokin tehtävä hallituksessa. Esimerkiksi ”liikenneministeri” vastaa maan liikenneasioista.

ministeri hallituksen (→ hallitus) jäsen, jolla on jokin tehtävä hallituksessa. Esimerkiksi ”liikenneministeri” vastaa maan liikenneasioista.

monarkisti ihminen, joka → kannattaa kuninkaan valtaa

monarkistit → monarkisti

määritellä (verbityyppi 3), kertoa, millainen jokin on ja mitä siihen kuuluu ja mitä ei. Esimerkiksi ”maan rajat määriteltiin” tarkoittaa, että sovittiin, mitkä alueet kuuluvat maahan ja mitkä eivät.

määriteltiin → määritellä

nationalismi eli kansallisuusaate ajatus siitä, että on kansoja, joilla on yhteinen maa, kieli, uskonto ja kulttuuri

nimismies poliisi. Nimismies on vanha nimitys poliisipäällikölle eli poliisijohtajalle.

oli jakautunut → jakautua

olivat paenneet → paeta

oli tukenut → tukea

olivat vuokranneet → vuokrata

olosuhde tilanne, se millaiset olot on. Esimerkiksi ”huonot sääolosuhteet” tarkoittaa, että sää on huono.

olosuhteet → olosuhde

onnettomuuksia → onnettomuus

onnettomuus vahinko, jossa sattuu jotakin. Esimerkiksi autokolari on onnettomuus.

oppivelvollisuuslaki (yhdyssana: oppi + velvollisuus + laki) laki, joka määräsi, että kaikkien lasten oli suoritettava oppivelvollisuus eli käytännössä käytävä tietty määrä koulua

osapuolet → osapuoli

osapuoli tässä yhteydessä: molemmat ryhmät, sekä punaiset että valkoiset

paeta (verbityyppi 6) lähteä pakoon, karata, lähteä karkuun. Esimerkiksi ”hän pakeni vankilasta” tarkoittaa, että hän karkasi eli lähti vankilasta.

pahoinpidellä (3) käydä jonkun kimppuun ja käyttää väkivaltaa. Esimerkiksi jos lyö toista, se on pahoinpitely.

pahoinpitelivät → pahoinpidellä

painostaa vaatia koko ajan tai toistuvasti jotakin joltakin

painosti → painostaa

pelto paikka, jossa kasvatetaan ruokaa, esimerkiksi viljapellolla kasvatetaan viljaa

perua (1) muuttaa suunnitelma takaisin. Esimerkiksi ”ilmoittautumisen peruminen” tarkoittaa, että on ensin ilmoittautunut jonnekin ja sitten ilmoittaa, ettei tulekaan.

perui → perua

piirittää (1) mennä jonkin ympärille ja estää muita tulemasta sieltä ulos

piirittävät → piirittää

poliittinen sellainen, joka liittyy politiikkaan eli yhteisistä asioista päättämiseen

poliittisen → poliittinen

presidentiksi → presidentti

presidentti tässä yhteydessä: maan johtaja, joka valitaan aina tietyksi ajaksi kerrallaan

puolue ryhmä ihmisiä, jotka ajattelevat politiikasta (→ politiikka) samalla tavalla ja ovat sen vuoksi perustaneet oman yhdistyksen eli puolueen. Puolueet toimivat esimerkiksi Suomessa eduskunnassa ja vaikuttavat asioihin. Suomessa puolueita ovat esimerkiksi Keskusta, Kokoomus ja Vasemmistoliitto.

puolueet → puolue

puuttua (1) tässä yhteydessä: mennä väliin, kieltää tai estää jotakuta tekemästä jotakin. Esimerkiksi ”puutuin tappeluun” tarkoittaa, että esimerkiksi yritti lopettaa tappelun.

puuttumaan → puuttua

pöly hyvin pieni roska, jota leijuu ilmassa.

pölystä → pöly



Kuva: Monsterkoi/Pixabay

radikaali sellainen, joka vaatii isoja muutoksia ja on valmis tekemään rajujakin asioita saadakseen sen, mitä haluaa

raja esimerkiksi kahden valtion välille sovittu ”viiva”, joka erottaa maat toisistaan on raja. Kohta, jossa maa tai kaupunki vaihtuu toiseksi, on raja.

rajalle → raja

rajat → raja

rajoista → raja

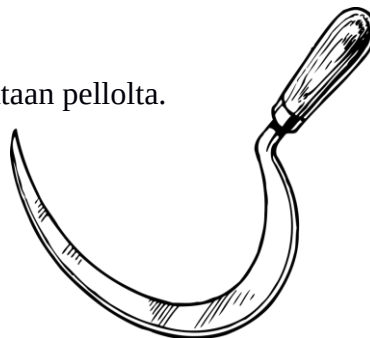
rauhansopimuksen → rauhansopimus

rauhansopimuksessa → rauhansopimus

rauhansopimus (yhdyssana: rauha + sopimus) sopimus siitä, että sota loppuu ja on rauha. Sopimuksessa voidaan kertoa, mitä asioita maiden pitää tehdä tai mitä maat eivät saa tehdä, jotta rauha pysyy.

sirppi työkalu, jota käytetään, kun viljaa leikataan pellolta.

Sirpin kuva oli Neuvostoliiton lipussa.



Kuva: OpenClipart-Vectors/Pixabay

sisällissodassa → sisällissota

sisällissota (yhdyssana: sisällis- + sota): sota, joka on jonkin maan sisällä. Sisällissodassa maa ei taistele toista maata vastaan, vaan maan ihmiset taistelevat toisiaan vastaan.

sosiaalidemokraatti sellainen, joka uskoo samoihin tavoitteisiin kuin esimerkiksi punaiset sisällissodassa, mutta jotka eivät halua muuttaa asioita vallankumouksella vaan demokraattisella vaikuttamisella esimerkiksi vaalien ja eduskunnan kautta

sosiaalidemokraattien → sosiaalidemokraatti

sosiaalidemokraattinen puolue ryhmä melko maltillisia (ei-radikaaleja → radikaali, rauhallisia) vasemmistolaisia eli punaisia

sosiaalidemokraattisen puolueen → sosiaalidemokraattinen puolue

suhde tässä yhteydessä: välit, yhteistyö. Jos esimerkiksi ihmisillä on hyvä suhde, he ovat hyviä kavereita tai muuten läheisiä toisilleen.

suhteita → suhde

suojelisi → suojella

suojella (3) puolustaa jotakuta joltakin, suojata jotakuta tai jotakin, varmistaa, ettei mitään pahaa tapahdu jollekulle

suojeluskuntalainen ihminen, joka kuului suojeluskuntaan. Suojeluskunta oli yhdistys eli ryhmä, joka valvoi järjestystä. Suojeluskuntaiset olivat valkoisia.

suojeluskuntaiset → suojeluskuntalainen

suojeluskuntaisia → suojeluskuntalainen

tasa-arvo se, että kaikkia ihmisiä pidetään yhtä arvokkaina ja kaikki kohdellaan samalla tavalla ja kaikilla on samat mahdollisuudet

tasa-arvoinen (yhdyssana tasa- + arvoinen)se, että kaikki ovat yhtä arvokkaita ja kaikilla on samat oikeudet

tasapainoileva sellainen, joka yrittää pysyä tasapainossa eli pystyssä ja kaatumatta. Tässä yhteydessä: sellainen, joka yrittää säilyttää rauhan ja pitää kaikki tyytyväisenä

tasavallan → tasavalta

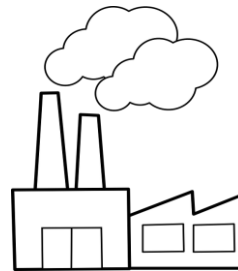
tasavalta (yhdyssana: tasa- + valta) sellainen valtio, jolla ei ole pysyvää johtajaa, vaan johtaja valitaan esimerkiksi lyhyeksi ajaksi kerrallaan tai maata johtaa ryhmä ihmisiä

tasavaltaa → tasavalta

tasavaltalainen ihminen, jonka mielestä maan pitää olla tasavalta. Tasavallassa ei ole pysyvää johtajaa, vaan johtaja valitaan vain lyhyeksi ajaksi kerrallaan tai maata johtaa ryhmä ihmisiä.

tasavaltalaisia → tasavaltalainen

tehdas paikka, jossa tehdään koneiden avulla tavaroita tai materiaaleja Esimerkiksi ”paperitehdas” tekee paperia.



tehtaissa → tehdas

Kuva: OpenClipart-Vectors/Pixabay

torppari maanviljelijä, jolla ei ollut omaa maata. Torpparit olivat vuokranneet maansa niiltä, jotka omistivat maata.

torpparilaki (yhdyssana: torppari + laki) laki, jossa muutettiin torppareiden (→ torppari) asioita paremmiksi

torpparit → torppari

totalitarismi sellainen hallintotapa, että valtio päättää aivan kaikista asioista

tukea (1) tässä yhteydessä: auttaa. Esimerkiksi ”hän tuki minua rahallisesti” tarkoittaa, että tukija antoi rahaa.

työnantaja se, joka antaa työn työntekijälle, usein yrityksen, esimerkiksi tehtaan omistaja.

työnantajien → työnantaja

työolosuhde (yhdyssana: työ + olo + suhde) se, millaisissa tiloissa ja tilanteissa töitä tehdään. Jos työolosuhteet ovat hyvät, työ on turvallista.

työolosuhteet → työolosuhde

työväentalo (yhdyssana: työväki + talo) talo, jossa työväki (eli punaiset) kokoontuivat ja pitivät esimerkiksi juhlia ja esityksiä

työväentaloja → työväentalo

uhkailivat → uhkailla

uhkailla (3) sanoa jollekin, että tekee toiselle jotakin ikävää. Esimerkiksi ”lyön sinua” on uhkaus.

uhkailu se, että uhkailee jotakuta eli sanoo, että tekee toiselle jotakin ikävää. Esimerkiksi jos sanoo toiselle ”lyön sinua”, se on uhkaus.

uhkailuista → uhkailu

urheiluseura ryhmä, yhdistys tai kerho, jossa urheillaan ja joka esimerkiksi kilpailee urheilukilpailuissa

urheiluseurat → urheiluseura

vaatia (1) ilmoittaa että haluaa jotakin. Esimerkiksi ”minä vaadin tavata rehtorin” tarkoittaa, että ihminen haluaa ehdottomasti tavata rehtorin.

vaativat → vaatia

vaatii → vaatia

vahva johtaja tässä yhteydessä: sellainen johtaja, jolla on paljon valtaa ja joka pysyy hyvin vallassa

vakuuttaa (1) tässä yhteydessä: ottaa vakuutus. Esimeriksi kotivakuutus on vakuutus, jossa saa korvauksia eli rahaa, jos kotona sattuu jokin vahinko, esimerkiksi jokin kallis tavara menee rikki tai tulee tulipalo.

vallankumous (yhdyssana: valta + kumous) (→ kumota) vallan vaihtuminen. Vallankumouksessa vaihtuu se, miten tai kuka maata hallitsee (→ hallita).

vallankumouspuhe (yhdyssana: valta + kumous + puhe) puhe, jolla innostetaan ihmisiä vallankumoukseen eli vallan vaihtumiseen. Vallankumouksessa vaihtuu se, miten tai kuka maata hallitsee

vallankumouspuheita → vallankumouspuhe

vallankumouspuheita → vallankumouspuhe

vallankumousta → vallankumous

valtio on useimmiten sama asia kuin maa, esimerkiksi ”Suomen valtio”

valtiolle → valtio

vastustaa (1) olla jotakin vastaan, olla hyväksymättä, haitata jotakin. Esimerkiksi ”vastustan rasismia” tarkoittaa, että ei pidä rasismista ja yrittää toimia niin, että rasismia ei olisi.

vastustavat → vastustaa

verinen tässä yhteydessä: sellainen, missä käytetään paljon väkivaltaa ja kuolee ja haavoittuu paljon ihmisiä

verisen → verinen

vuokrata (4) tässä yhteydessä: ottaa lainaan niin, että maksaa vastineeksi rahaa sille, jolta on lainannut

väkivalta voiman käyttäminen toista ihmistä vastaan. Esimerkiksi lyöminen on väkivaltaa.

yhtenäinen sellainen, jonka eri osat kuuluvat hyvin yhteen

yhtenäiseksi → yhtenäinen

äänestettiin → äänestää

äänestää (1) antaa ääni eli olla mukana päättämässä jostakin. Esimerkiksi ”äänestää presidentinvaaleissa” tarkoittaa, että voi antaa yhden äänen jonkin presidentiksi pyrkivän eli presidenttiehdokkaan puolesta

ääriliike ryhmä, jonka vaatimukset ja keinot ovat kovempia kuin muilla samaa asiaa ajavilla ryhmillä

ääriliikkeet → ääriliike

äärioikeistolainen (yhdyssana: ääri + oikeisto). Ääri tarkoittaa todella kaukana olevaa. Äärioikeistolainen tarkoittaa siis sellaista, joka on poliittisesti (→ poliittinen) ajateltuna todella oikealla. Oikealla olemiseen eli oikeistolaisuuteen kuuluu muun muassa vapaiden markkinoiden suosiminen, → liberalismi ja → nationalismi. Äärioikeistolainen on vienyt nämä ajatukset todella pitkälle.